

Ο Όμιλος που δημιούργησε τον τουρισμό

Περάσαμε πολλά και ευχάριστα και δυσάρεστα, αλλά ποτέ δεν το βάλαμε κάτω

Πάνω απ' όλα σεβασμός προς τον άνθρωπο που σου εμπιστεύεται τις διακοπές του

Ο Όμιλος Louis αποτελεί ένα από τους κορυφαίους στον κλάδο του τουρισμού στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Τα πρώτα βήματα έγιναν το 1935 από τον Λούη Λοΐζου, ο οποίος θεωρείται ως ο «πατέρας του τουρισμού» στην Κύπρο. Σήμερα ο Όμιλος, μεταξύ άλλων, διαθέτει και διαχειρίζεται 23 ξενοδοχεία, 18 στην Κύπρο και 5 στη Ελλάδα και 3 κρουαζιερόπλοια. Για το χθες, το σήμερα και το αύριο μας μίλησε ο Εκτελεστικός Πρόεδρος του Ομίλου, Κωστάκης Λοΐζου.

-Πώς είναι να βρίσκεται κάποιος επικεφαλής ενός ομίλου με μια ιστορία τόσο μεγάλη και ένα όνομα τόσο βαρύ που στην ουσία είναι ο «πατέρας του τουρισμού» στην Κύπρο;

Είναι αλήθεια ότι το να έχεις την ευθύνη για να διαχειρίζεσαι και να διοικείς ένα παραδοσιακό οργανισμό πολλών δεκαετιών έχει και τα υπέρ έχει και τα κατά. Το πιο βασικό είναι ότι πρόκειται για μια πολύ μεγάλη ευθύνη, η οποία είναι στους ώμους σου και πρέπει να είσαι πολύ προσεκτικός να τη διαχειριστείς σωστά διότι την κληρονόμησες. Όπως εγώ είχα την τύχη και την ευλογία να την κληρονομήσω, έχω υποχρέωση να την κληροδοτήσω στις επόμενες γενιές. Άρα θέλει μεγάλη προσοχή. Οποσδήποτε όμως είναι με υπερηφάνεια που επιτελούμε αυτό το έργο και θεωρώ μεγάλη τιμή, ευλογία και πρόκληση που μου ανατέθηκε αυτός ο ρόλος, για τον οποίο θεωρώ ότι πρέπει να καταβάλω το άπαν των δυνάμεών μου και να τον φέρω εις πέρας. Από τον καιρό που ήμουν παιδί, ουδέποτε σκέφτηκα να ασχοληθώ με οτιδήποτε άλλο εκτός από το να μπω στην οικογενειακή επιχείρηση.

Πρωτοπορία, πάθος, σεβασμός

- Κάθε οργανισμός μέσα από την πορεία του, τη μακρόχρονη ιστορία του, δημιουργεί μια κουλτούρα, ένα DNA, το DNA του. Ποιο είναι το DNA, η κουλτούρα του οργανισμού Λούη;

Είναι η κουλτούρα που ανέπτυξε ο μακαρίτης ο πατέρας μου, ο Λούης Λοΐζου, και στηρίζεται σε δύο πυλώνες: Ο ένας είναι η πρωτοπορία, η καινοτομία, οι νέες ιδέες και ο άλλος το πάθος και η αγάπη γι' αυτό που κάνεις, δηλαδή να εξυπηρετήσεις κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους ταξιδιώτες, είτε είναι ξένοι που έρχονται στην Κύπρο είτε Κύπριοι που ταξιδεύουν στο εξωτερικό. Αυτό είναι το DNA και η κουλτούρα της εταιρείας. Ο σεβασμός προς τον άνθρωπο, προς τον πελάτη. Ένας άνθρωπος που θα πάει ταξίδι μία εβδομάδα, που θα πάει διακοπές, γι' αυτόν αυτή η εβδομάδα είναι πολύτιμη. Επομένως πρέπει να σιγουρευτείς ότι τα πάντα θα πάνε τέλεια.

Με το χαμόγελο στα χείλη

-Τι θυμάστε από τον πατέρα σας; Τι σας έχει μείνει αξέχαστο και το κουβαλάτε μαζί σας;

Ο πατέρας μου ήταν ένας άνθρωπος που είχε πάντα ένα χαμόγελο στα χείλη. Παρά τα προβλήματα υγείας του πάντα κυκλοφορούσε με ένα χαμόγελο. Ήταν ένας άνθρωπος μελίχιος, ήρεμος, σπάνια νευρίαζε και πάνω απ' όλα ήταν ταπεινός. Και αυτά είναι που μας κληροδότησε. Τώρα εάν πετύχαμε να τα εφαρμόσουμε ή όχι είναι θέμα προς συζήτηση, διότι κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός. Αλλά θεωρώ ότι αυτά τα τρία πράγματα που πρέσβευε ο πατέρας μου είναι η συνταγή επιτυχίας σε ένα άνθρωπο και όσο μπορούμε, τουλάχιστον εγώ προσωπικά, προσπαθώ να τα εφαρμόσω.

Μια ιστορία πίσω από το Λήδρα Πάλας

-Ποια ιστορία προσωπική με τον πατέρα σας, σας έχει μείνει αξέχαστη;

Ο πατέρας μου ήταν πολύ αυστηρός κριτής μαζί μου. Δεν μου έδειχνε και δεν με άφηνε να πιστεύω ότι με ευκολία θα γίνω ας πούμε ένας επιτυχημένος επιχειρηματίας. Την ίδια στιγμή, μου έδινε την ευκαιρία να αποκτήσω όλα τα απαραίτητα εφόδια. Με έστειλε εσωτερικό μαθητή στο Αμερικάνικο Κολέγιο στην Αθήνα, που για μένα ήταν η πιο φανταστική εμπειρία διότι ήταν ένα εξαιρετικό σχολείο. Ήταν ένα σχολείο όπου υπήρχε μεγάλος συναγωνισμός, διότι σε αυτό έρχονταν οι καλύτεροι μαθητές της Ελλάδας. Και επειδή από 14 ετών ήμουν και εσωτερικός μαθητής στο σχολείο στην Αθήνα, έζησα τον κόσμο από μικρή ηλικία. Δε θα ξεχάσω ένα γεγονός που σχετίζεται με το Λήδρα Πάλας, όταν το ξενοδοχείο τέθηκε προς πώληση το 1969. Ο πατέρας μου είχε τότε ένα μικρό ξενοδοχείο περίπου 30 δωματίων, το Louis Hotel στην οδό Λήδρας στη Λευκωσία. Εγώ τότε, σε ηλικία 25 χρονών, είπα στον πατέρα μου ότι έπρεπε να ενδιαφερθούμε για να αγοράσουμε το Λήδρα Πάλας. Θυμάμαι ότι γύρισε και με είδε με ένα αυστηρό και κριτικό ύφος και μου είπε: «μα πετάς τόσο ψηλά στα σύννεφα γιε μου; Πώς θα αγοράσουμε εμείς το Λήδρα Πάλας; Ορισμένες φορές, δεν ξέρω τι να σου πω...». Εγώ του απάντησα ότι «πρέπει να το ψάξουμε, να το τρέξουμε και να μην το αφήσουμε να περάσει απαρατήρητο». Στη συνέχεια ωστόσο και χωρίς να μου πει οτιδήποτε, ξεκίνησε να το εξετάζει. Και τελικά το αγόρασε. Αυτό το περιστατικό είναι ενδεικτικό αυτού που ανέφερα. Ότι δηλαδή ενώ εκτιμούσε αυτά που έκανα, πάντα προσπαθούσε να παραμένω προσγειωμένος.

Έκλαψα από χαρά και συγκίνηση

-Η πιο σημαντική δική σας στιγμή μέσα στον Οργανισμό ποια ήταν;

Κι εγώ είχα αρκετές σημαντικές στιγμές. Ευχάριστες και δυσάρεστες. Περάσαμε πολλά, πάνω και κάτω. Δεν ξέρω αν μπορώ να πω η τάδε ήταν η πιο ευχάριστη. Μπορώ όμως να πω ότι από τις λίγες φορές που έκλαψα από χαρά ήταν το 1985 όταν αγοράσαμε το πρώτο μας πλοίο, το Princessa Marissa. Και πρέπει να πω πως όταν το παραλάβαμε στη Στοκχόλμη που είχα πάει και ήμουν πάνω στο πλοίο και ξεκινήσαμε το ταξίδι για την Κύπρο, ήταν μια συγκλονιστική στιγμή. Ο πατέρας μου από παλιά είχε ασχοληθεί, όπως κι εμείς μετά, με την αντιπροσώπευση ατμοπλοϊκών εταιρειών. Εγώ όμως από νωρίς ήθελα να ελέγχουμε εμείς αυτόν τον τομέα, να έχουμε δικό μας πλοίο. Ήταν ένα πάρα πολύ δύσκολο εγχείρημα. Δεν ήταν εύκολο να βρούμε τα λεφτά για να χρηματοδοτήσουμε αυτήν την αγορά. Όταν επομένως συνειδητοποίησα εκείνη τη στιγμή ότι ένα όραμα έχει εκπληρωθεί, έκλαψα από συγκίνηση. Από την άλλη, πολλές είναι οι δύσκολες στιγμές και στο παρελθόν και στο παρόν. Θα έλεγα ότι η πολύ δύσκολη στιγμή ήταν το 2013. Βέβαια η πιο δύσκολη από τις δύσκολες ήταν η τουρκική εισβολή του 1974. Ο πατέρας μου πέθανε το 1971 όταν εγώ ήμουν 27 χρονών. Τότε είχα υποστεί μεγάλο πόλεμο από ορισμένους ανταγωνιστές μας. Έγραφαν γράμματα στις εταιρείες που αντιπροσωπεύαμε ζητώντας τους να μας εγκαταλείψουν επειδή πέθανε ο Λούης. Προσπαθούσαν να τους πείσουν ότι «έκλεισε η εταιρεία» και να μας εγκαταλείψουν και έπρεπε εγώ να τους πείσω ότι η εταιρεία συνεχίζει κανονικά και ότι μπορώ να αντεπεξέλθω. Φάνηκα τυχερός διότι είχα δίπλα μου εξαιρετικούς συνεργάτες που μου είχε αφήσει ο πατέρας μου. Και όλοι μαζί καταφέραμε να συνεχίσει η εταιρεία με επιτυχία την πορεία της. Κι ενώ καταφέραμε και μπορέσαμε να ξεπεράσουμε τα προβλήματα από τον θάνατο του πατέρα μου κι αρχίσαμε να αναπτυσσόμαστε, τρία χρόνια μετά, το 1974 έγινε η εισβολή και μείναμε χωρίς δουλειά. Είχαμε προβληματιστεί πολύ τότε πως θα συνεχίζαμε και μεταξύ άλλων, σκεφθήκαμε να κάνουμε δουλειές και εκτός Κύπρου, στην Αγγλία και την Ελλάδα. Και προσπαθήσαμε να το κάνουμε. Επίσης προσπαθήσαμε να επεκταθούμε και σε άλλα πράγματα, σε βιομηχανίες κλπ. Εκείνο όμως που διαπίστωσα είναι πως όποτε επενδύσαμε σε άλλες δραστηριότητες, στην ουσία

χάσαμε χρήματα. Και έτσι τελικά κατάλαβα ότι, εγώ τουλάχιστον, πρέπει να κάνω δουλειές που καταλαβαίνω, που αγαπώ, που με ενδιαφέρουν και όχι δουλειά μόνο για να έχω κέρδος. Είναι αυτό που έλεγα και πριν πως για να πετύχεις, πρέπει να έχεις πάθος σε αυτό που κάνεις. Αυτό βέβαια προϋποθέτει και πολλές πολλές θυσίες.

Πολύ δύσκολα τα πράγματα

-Να πάμε και στο σήμερα. Πριν καλά καλά σταθεί στα πόδια της η οικονομία ήρθε ο κορωνοϊός. Χαρακτηριστικό αυτής της κρίσης είναι ότι έχει πλήξει καίρια τον τουρισμό, δηλαδή τον τομέα σας. Πώς βλέπετε εσείς την κατάσταση;

Η κατάσταση σήμερα είναι πάρα πολύ δύσκολη. Ήταν τεράστιες οι ζημιές το 2020 καθώς τα πλοία ήταν δεμένα στα λιμάνια, τα ξενοδοχεία το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου ήταν κλειστά και όταν άνοιξαν για λίγο, αυτό έγινε με πολύ χαμηλές πληρότητες. Τα εισοδήματα καταρράγησαν και την ίδια στιγμή τα έξοδα συνέχισαν να τρέχουν. Υπήρξε βοήθεια από το κράτος αλλά αυτή ήταν πολύ μικρή και πολύ πιο χαμηλή από τη βοήθεια που πήραν οι επιχειρήσεις στην Ευρώπη. Η Ελλάδα πρόσφερε αρκετά μεγαλύτερη στήριξη στις επιχειρήσεις σε σχέση με την Κύπρο. Πήραμε κι εμείς βοήθεια για τις δραστηριότητές μας στην Ελλάδα. Η δε στήριξη σε άλλες χώρες στην Ευρώπη προς τις επιχειρήσεις ήταν πολύ υψηλότερη. Η Κύπρος δεν είχε τη δυνατότητα να το κάνει διότι θα έμπαινε σε μεγάλα χρέη και η Κυβέρνηση ήθελε να το αποφύγει. Αυτό που ουσιαστικά υπήρξε ήταν κυρίως η επιδότηση των μισθών των εργαζομένων, που εν πάση περιπτώσει θα γινόταν σε μεγάλο βαθμό και μέσα από το ανεργιακό επίδομα. Θέλω όμως σε αυτό το σημείο να τονίσω ότι εμείς ως Όμιλος συνειδητά δεν έχουμε προβεί σε απολύσεις προσωπικού σε καμία μας δραστηριότητα. Κρατήσαμε το προσωπικό, διότι το δικό μας το προϊόν έχει σχέση με τον άνθρωπο. Αυτόν τον κόσμο που τον έχεις τόσα χρόνια και ξέρει τη δουλειά δεν μπορείς να τον χάσεις. Δεν είναι σωστό προς εκείνους αλλά και προς την Εταιρεία. Διότι είναι αυτοί οι άνθρωποι που θα σε στηρίξουν, που αύριο θα κάνουν τη δουλειά. Οπότε, εκτός από την επιδότηση των μισθών, βασικά δεν είχαμε άλλη ουσιαστική στήριξη. Ό,τι δόθηκε αποτελούσε μία μικρή βοήθεια. Οι κρατικές εγγυήσεις που έπρεπε να είχαν δοθεί πριν από ένα χρόνο, μόλις πρόσφατα εγκρίθηκαν από τη Βουλή. Είμαστε η μόνη χώρα στην Ευρώπη που δεν εισήγαγε το μέτρο έγκαιρα, ενδεικτικό της νοοτροπίας που υπάρχει στην Κύπρο. Άλλο ενδεικτικό αυτής της νοοτροπίας είναι το σλόγκαν ότι πρέπει να βοηθηθούν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και οι αυτοεργοδοτούμενοι και όχι οι μεγάλες. Τις μεγάλες επιχειρήσεις πρέπει δηλαδή να τις αφήσουμε να καταρρεύσουν; Τόσο δύσκολο είναι να κατανοήσουν ότι είναι οι μεγάλες που εργοδοτούν τις δεκάδες χιλιάδες κόσμου; Ότι είναι οι μεγάλες κυρίως επιχειρήσεις που ουσιαστικά στηρίζουν την οικονομία μίας χώρας; Δεν κατανοούν ότι αν δεν στηρίξουμε τις μεγάλες εταιρείες θα χάσουμε το παιχνίδι;

Την επόμενη μέρα πως τη βλέπετε;

Εμείς βασικά φανήκαμε τυχεροί και εγώ θεωρώ προσωπικά ότι είχα ευλογία από τον παππού μου τον μακαρίτη τον Παπακώστα που ήταν ιερέας, οικονόμος στον Άγιο Λάζαρο στη Λάρνακα, ένας άγιος άνθρωπος. Πρέπει να μου άφησε μεγάλη ευχή διότι, δύο βδομάδες πριν την έναρξη της πανδημίας, δηλαδή πέρσι τον Ιανουάριο του '20, ολοκληρώσαμε μια μεγάλη πώληση πέντε ξενοδοχείων στην Ελλάδα, η οποία μας έφερε ένα μεγάλο εισόδημα γύρω στα €180 εκατ., με ένα κέρδος περίπου €84 εκατ. Με αυτά τα χρήματα μειώσαμε σημαντικά τον δανεισμό μας και μας βοηθούν να ανταποκριθούμε στις υποχρεώσεις μας κατά τη δύσκολη περίοδο της πανδημίας. Ήταν μία πολύ ευτυχής σύμπτωση. Η πράξη αυτή έκλεισε δύο εβδομάδες πριν ξεκινήσει να εξαπλώνεται η πανδημία. Από την άλλη, θεωρώ ότι όχι σήμερα, αλλά μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, είτε αυτό είναι σε δύο μήνες είτε σε ένα χρόνο, σε αυτά τα πλαίσια, το θέμα του κορωνοϊού θα ελεγχθεί. Δε θα εξαφανιστεί αλλά θα ελεγχθεί και ο τουρισμός θα επανέλθει πιο δυνατά. Ο κόσμος,

που εδώ και περισσότερο από ενάμιση χρόνο είναι περιορισμένος σε μέτρα και lockdown, θέλει να βγει έξω, θέλει να κινηθεί ελεύθερα. Και αυτό είναι κάτι το οποίο το βλέπουμε και σε όλες τις μετρήσεις και έρευνες που γίνονται. Γι' αυτό θεωρώ ότι ο τουρισμός θα επανέλθει. Βεβαίως θα επανέλθει για όλους τους προορισμούς, δεν θα είναι μόνο για την Κύπρο ή για την Ελλάδα. Επομένως, πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε τον ανταγωνισμό και γι' αυτό τον λόγο εμείς αξιοποιήσαμε τον «νεκρό» χρόνο που πέρασε. Προχωρήσαμε σε αναβαθμίσεις σε ξενοδοχεία και ανοικιάσαμε κι άλλα, με αποτέλεσμα αυτή τη στιγμή να έχουμε 23 ξενοδοχεία, 18 στην Κύπρο και 5 στην Ελλάδα και να είμαστε έτοιμοι για την επόμενη μέρα της πανδημίας. Επίσης, πέρσι τον Ιούλιο αγοράσαμε ένα τρίτο εξαιρετικό κρουαζιερόπλοιο σε πολύ καλή τιμή.